

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Petri Danielis Huetii Demonstratio Evangelica

Huet, Pierre Daniel

Parisiis, 1679

Caput secundum.

urn:nbn:de:hbz:466:1-16260

1. Par. 30. 19.
16.
2. Par. 31. 3.

2. Par. 35. 11, 12.

lipomenon: Immolaverunt autem Phase quartadecima die mensis secundi. Sacerdotes quoque, atque Levitæ tandem sanctificati obtulerunt holocausta in domo Domini. Steteruntque in ordine suo juxta dispositionem, & legem Moysi hominis Dei. Et capite sequenti: Pars autem Regis erat, ut de propria ejus substantia offerretur holocaustum mane semper & vespere; Sabbatis quoque, & Calendis, & solemnitatibus cæteris, sicut scriptum est in Lege Moysi. Et capite trigesimo quinto: Et immolatum est Phase, asperseruntque Sacerdotes manu sua sanguinem, & Levitæ detraxerunt pelles holocaustorum, & separaverunt ea, ut darent per domos, & familias singulorum, & offerrentur Domino, sicut scriptum est in libro Moysi. Et in Nehemias libro, capite decimo, plurima recensentur ex Lege Mosaica: quæ sane in Deuteronomio nusquam leguntur. Plura hujusmodi proferre possem, sed hæc sufficientiunt, & ad reliqua properandum est.

CAPUT SECUNDUM.

I. Probatur aliorum Scriptorum testimoniis veteris librorum Moysi: II. Sanchoniatis, III. Homeri, & Hesiodi, IV. Pentateuchi Samaritani, V. Thaletis, VI. Solonis, VII. Pythagore, VIII. Anaxagore, IX. Hellanici, X. Charonde, XI. Socratis, XII. Theopompi, & Theodectis, XIII. Platonis, XIV. Ægyptiacarum Mercurii Columnarum, quæ quid fuerint ostenditur; XV. Aristotelis, XVI. Hecatai, XVII. Eudoxi, XVIII. Berosi, XIX. Abydeni, XX. Demetrii Phalerei, XXI. Septuaginta Interpretum Scripturæ sacræ, & Aristæ, XXII. Ezeieli, XXIII. Manethonis, XXIV. Philochori, XXV. Aristobuli Judæi, XXVI. Polemionis, XXVII. Eupolemi, XXVIII. Demetrii Judæi, XXIX. Cleodemi, XXX. Theodoti, XXXI. Philonis Senioris, XXXII. Alexandri Polyhistoris, XXXIII. Apollonii Molonis, XXXIV. Castoris Rhodii, XXXV. Diodori Siculi, XXXVI. Chæremonis, XXXVII. Trogi Pompeii, & Justini, XXXVIII. Nicolai Damasceni, XXXIX. Ptolomei Mendesi, XL. Strabonis, XLI. Apionis, XLII. Philonis, Josephi, & Justini Tiberiensis, XLIII. Auctorum libri tertii, & quarti Esdræ, & tertii Machabeorum, XLIV. Juvenalis, XLV. Plutarchi, XLVI. Philonis Byblii, XLVII. Galeni, XLVIII. Ptolemæi Chæmi, XLIX. Taciti, L. Plinii, Apuleii, LI. Luciani, LII. Numenii, LIII. Longini, LIV. Porphyrii, LV. Trebellii Pollionis, LVI. Jamblichi, LVII. Juliani & Sabiti, LVIII. Helladii Besantinoi, LIX. Artapani, LX. Thalli, LXI. Histiai, LXII. Lysimachi, LXIII. Poëmatis veteris Phocylidi adscripti, LXIV. Onkelosi, Jonathanis, Hierosolymitani Interpretis, Hagiographorum Paraphrastis, Syri Interpretis, Aquile, Theodotionis, Symmachi, Hierichuntine, & Nicopolitane Interpretationis.

Probatur
aliorum Scri-
ptorum testi-
monii veteris
librorum
Moysi:

Sanchoniato-
nis,
Porphyrii, apud
Euseb. De
prep. Evang.
libr. 1, & 10.

I. **E**X superioribus, ni fallor, satis luculenter demonstratum est, quam perpetua, jam inde à Moysi ævo, & certa Libris ejus constiterit auctoritas: quam si externis jam confirmare libet testimoniis, & aliorum Auctorum asciscere auxilia, qui vel Moysi ipsius, vel Mosaicarum scriptionum aliqua se notitia imbutos fuisse prodiderunt, à proximis Moysi temporibus, ad confirmatum jam in orbe Christianismo, clarius etiam Propositionis hujus veritas elucescet. Tam alte ergo repetitis disquisitionis hujus initiis, per consequentes ætates nostra decurret oratio.

II. Ac ordiemur primum à Sanchoniathone Berytio, antiquissimo Phœnicicarum rerum Scriptore, quem Trojanis vetustiore fuisse temporibus, & Moysi uno alterove sæculo recentiore, ex Phœnicie regum successione probari scribit Porphyrius. Hujus opus e lingua Phœnicum Græcè reddidit Philo Byblius, unde nonnulla excerptit Eusebius, & libris suis De evangelica preparatione intexit. Atque ea quidem talia sunt, ut attendenti appareat pleraque ipsum è Moysi fontibus in lacunas suas derivasse. Non est otii nostri rem accuratiori examine ventilare, & ab aliis jam hæc occupata provincia est. Id observandum nobis est quod tradidit Porphyrius, & est

ad rem quam tractamus appositum, commentaria accepisse Sanchoniathonem ab Ierombalo Sacerdote Dei Ievo, & de Judæis verissima prodidisse. Ierombalum autem eum esse Gedeonem, ex libro Judicum, ubi non semel Ierobaal cognominatur, sciunt eruditi, & docuit Suidas, sed in vocis originatione falsus est; quemadmodum in ipsa re Georgius Syncellus, qui Ierombalum Gedeonis fratrem esse credidit, nominis duplicis ambiguitate deceptus. Quæ autem à Gedeone commentaria Sanchoniathon accepit, quid aliud esse dicamus, quam ipsos Mosis libros, quorum doctrina tinctæ sunt & aspersæ, ut dixi, superflites Sanchoniathonis reliquæ? Omnem vero dubitationem tollit, quod notatum est à Philone Byblio, Sanchoniathonem, cum de rerum principis & mundi origine commentaturus esset, summa diligentia Taauti libros evolvisse, ut pote quem sciret esse literarum repertorem, & primum commentaria reliquisse; ab eoque summissis scribendi argumentum. Tum posteaquam Sanchoniathonis dissertationes de mundi & animalium procreatione exposuit, hæc omnia ait in Taauti Cosmogonia fuisse descripta, quæ sibi comperta ex signis & conjecturis mens ipsius nos docuit; atque hunc Taautum, ab Ægyptiis Thoyth, à Græcis Mercurium appellari. Jam vero hæc omnia mecum argumenta recollige: De mundi generatione scripsit Taautus, scripsit & Moses: literarum inventio Taauto tribuitur, tribuitur & Mosis ab Eupolemo, Theodoro, & Isidoro: Taauti libris ad opus suum lucubrandum usus est Sanchoniathon, idemque à Gedeone commentaria ad id ipsum accepit; Mosis doctrinam spirant passim & representant Sanchoniathonis reliquæ: quis non inde conjiciat Taautum illum fuisse Mosem? At nos id quoque infra multiplici argumentorum congerie clarius etiam & certius approbabitur.

III. Sanchoniathonem excipient Homerus, & Hesiodus, quorum scriptis nullum antiquius habent Græci: nam Orphica quæ circumferuntur, Pisistrati ævo haudquam vetustiora sunt. Homerum studiorum causa Ægyptum petiisse tradit Diodorus: imo & Ægyptius à plurimis existimatus est, ut asseverat Clemens Alexandrinus. Cum autem dubitare nos non sinant ea quæ dicturi sumus inferius, quin tum apud Ægyptios vigeret Mosis memoria, atque illuc jam penetrassent ipsius scriptiones, quis illas, unde tantarum rerum notitiam poterant comparare, neget ab iis lectas & subleatas, qui illuc discendi gratia proficiscebantur? Multis id confirmat Justinus in Paranesi, & libri ipsi Homeri loquuntur, in quibus sexcenta deprehendere licet ex Mose depromta. Velut cum scribit Deos peregrinorum habitu urbes circumire, ad exploranda hominum bene vel male facta. Id ipsi suppeditavit Moses, cum tres Angelos Abrahamo apparuisse scribit. Augurium, ejusque expositio, quæ habentur in Odyssæa, cum aquilas in capita procorum involantes mortem ipsis Augur portendere declarat, non-ne similis ostenti imitatio est, quod Ægyptio pistorum magistro in somnis contigit, & in paris eventus significationem traxit Josephus? Multa etiam hujus generis apud Hesiodum nanciscare. Græcanica Theogonia architectos fuisse ipsos disertis verbis Herodotus pronuntiat: quam multa autem in tota hac Mythologia è Mose manifesto petita? quod & infra probabimus. Chaos Hesiodo memoratum, ex Mosis verbis confectum esse agnoscunt omnes. Aristoteles in libello de Xenophane, Zenone, & Gorgia, Chaos illud Hesiodi, ex quo orta sunt omnia, nihil esse diserte pronuntiat. Hesiodi ejusdem Erebus, ipsum est ערב Mosis. Diem Noctem fatum, proindeque recentiorum finxit: Moses quippe vespertinum tempus matutino anteposuit, & post tenebras lucem creatam dixit. Septimum diem sacrum esse, & hic docuit, & Homerus, qui & eo cuncta perfecta fuisse addit, ut ab Aristobulo adnotatum est. Hominem luto formatum, & primorum hominum vitam nostra hac fuisse diuturniorem scripsit Hesiodus: quæ mere Mosæica sunt. Ate Homeri, Pandora Hesiodi, Eva est parens generis humani. Omnia Homerus ex Oriente depromississe, demonstraturum se spondet non semel Heinsius in Aristarcho sacro. Prodiit libellus ante annos aliquot, quo locutiones Homericæ & Hesiodicæ, Mosis, aliorumque Scriptorum sacrorum locutionibus similes colliguntur. Ex quibus cognoscitur tantam Ebraïsmorum segetem, nonnisi ex Librorum sacrorum lectione suboriri potuisse. Atque hinc factum opinor, ut Aristæ Proconnesii, qui sæpe confunditur cum Aristæo Apollinis filio, quem Mosem esse ostendimus, discipulum credi ab aliquibus Homerum Strabo & Eustathius prodiderint.

IV. Ex omnibus argumentis, quæ ad fidem Mosæicis libris adstruendam colligi possunt, vix validius ullum reperias, quam quod ex Pentateuchi Samaritani vetustate & auctoritate ducitur. Cum enim jam inde ab Ieroboami perduellione, decem tribus secessionem facta suis legibus, suaque religione uti cœpissent: majorque deinde exarsisset invidia, postquam Templi Hierosolymitani, Urbisque adeo ipsius instaurationem turbantes Esdras devovit, & horrendi carminis pronuntiatione factas & infas-

Jud. 6. 31. & 7. 1.
& 8. 35.
Boch. Chan.
lib. 2. cap. 17.
Suid. in *ἱερο-
βάαλ*.
Georg. Sync.
Chronograph.
ad ann. Mund.
4315.
Philo Bybl.
apud Euseb. De
Prep. Evang.
lib. 1.

Eupol. apud
Clem. Alex.
Strom. lib. 1.
Theodor. in
Gen. Interp. 61.
Isidor. Orig.
lib. 1. c. 3.

Homeri, &
Hesiodi.
Diodor. lib. 1.
Clem. Alex.
Strom. 2.

Hom. Odyss. p.
Hom. Odyss. 6.

Herod. lib. 2.
cap. 13.

Aristob. apud
Euseb. Prep.
lib. 13. cap. 12.

Heins. Ari-
starch. sacro.
part. 1. cap. 14.

Strab. lib. 13.
Eustath. in
Hom. II. 8.

Pentateuchi
Samaritanici

mes esse iussit: capitale demum odium, & perpetua dissociatio consecuta est ab Alexandri Magni temporibus, ex quo Manasses Jaddi Pontificis frater, Sanaballetis Satrapæ, qui Darii nomine Samariam regebat, filia uxore præter fas & Legis præscriptum ducta, Sacerdotio exautoratus est. Cujus injuriæ impatiens, ne amatam conjugem dimitteret, confugit ad socerum, & Templo ab eo in monte Garizim instructo præfectus, Pontificem se gessit. Tempore ab hoc nullus amor populis, nec fœdera fuerunt, sed implacabile dissidium, quod ad hanc diem perseverat. Et tamen utraque gens suum Pentateuchi codicem habet, nihil vel parum certe dissentientem; hunc Samaritanis literis exaratum, qui veteres fuerunt Chananæorum characteres; illum Judaicis, qui post captivitatem Babylonicam ex Assyriis detorti sunt.

Thaletis,

Joseph. libr. 1.
contr. Apion.
Laërt. in Thale-
te.

V. Circiter trigessimam quintam Olympiadem florebat Thales, oriundo Phœnix, Ægyptiorum & Chaldæorum sine controversia discipulus, uti de ipso prædicat Josephus. In Epistola autem Thaletis ad Pherecydem, quæ refertur à Laërtio, & *αλεθλιας* mihi suspecta est, in Ægyptum penetrasse se ait, non ut cum Astronomis solum, sed & Sacerdotibus congregaretur. Quem deinde morem adeunda Ægypti tenuerunt vetustiorum Græciæ Philosophorum plerique, ut ex ipsis fontibus puriores patriæ doctrinæ latices haurirent. Non semel igitur candide agnoscit Plato, alique complures, quæcunque de rebus divinis à Græcis disputata sunt, ex Ægyptiis scholis esse profecta. Idem argumentum persequitur Plutarchus in Libello de Iside & Osiride, clarissimosque Græcicæ Philosophiæ antistites, Thaletem, Solonem, Pythagoram, Lycurgum, Platonem, & Eudoxum, in Ægyptum philosophandi causa se contulisse narrat, & Ægyptiis magistris esse usos, quorum & nomina recenset. Ex Ægyptiorum ergo quos adierat, & Phœnicum ad quos genus referebat, rivis, in quos magnam Mosaicæ doctrinæ copiam confluisse mox ostendemus, abunde Thales hortulos suos irrigavit. Hinc Deum definebat, Quod principio & sine caret, quod rerum omnium antiquissimum est: atque hanc aiebat esse Mentem, quæ cuncta ex aquis formavit. Hinc hominum cogitata Deo perfecta esse sciscebat. Hinc hominum animos primus immortales esse dixisse fertur. Hinc lucem tenebris posteritorem esse statuit. Quæ non ex apothecis Philosophiæ, sed ex intimis veræ Theologiæ myrorhæciis deprompta sunt.

Solonis,

Plutarch. De
Isid. & Osir.
Diodor. libr. 1.

VI. In dubia eadem & suspecta ad Pherecydem Epistola, Solonem itineris in Ægyptum socium habuisse se ait Thales, & cum Sacerdotibus, ac Astronomis Ægyptiis utrumque esse conversatum. Idem testatur Plato in Timæo. Sonchin & Psenophin Sacerdotum illorum celeberrimos nominat Plutarchus. Tradit Diodorus Solonem, itidem ut Lycurgum, multa de legibus Ægyptiorum in legum suarum collectionem transtulisse; cum alibi Mosaicis legibus usos Ægyptios docuisset. Inde fit ut pleraque Atheniensium instituta Mosaicis fuerint consimilia, ut paulo post notabimus. Inde inter illustriora ejus effata celebratur illud, quo Diis honorem, parentibus reverentiam exhiberi præcipiebat. Atque ea sane è Decalogo petita erant.

Pythagora,

Jambli. De vit.
Pyth. libr. 1. c. 2.
Euseb. Præp. l.
10. c. 4.
Cleanth. apud
Malch. de vit.
Pyth. & Clem.
Alex. Strom. 1.
Jambli. De vit.
Pyth. libr. 1. c. 3.
Athen. libr. 1.
Joseph. Antiq.
libr. 1. cap. 4.
Tatian. Orat.
contr. Gent.
Diog. Laërt.
Proctem. Sui-
das in *αποτ.*
Strab. libr. 16.
Sext. Emp.
adv. Math.

VII. Hos excipit Pythagoras Samius, in Syria natus, juxta Iamblichi, aliorumque sententiam. Is itaque patriæ revisendæ desiderio, Sidonem, Tyrum, & Byblum navigavit, ac totam fere lustravit Syriam, & Chaldæos, Ebræos, Arabes, ac Ægyptios præceptores habuit. Scribit Iamblichus Sidone congressum fuisse Pythagoram cum Mochi Physiologi successoribus. Mochi historici Phœnicis, qui res gentis suæ patria lingua prodidit, meminerunt Athenæus, Josephus, & Tarianus. Ochus appellatur apud Dionigenem Laërtium, & Suidam. At is quem commemorat Iamblichus, de rerum natura differuit. Itaque hic ipse est, quem Moschum Sidonium appellat Strabo, quemque Physica tractasse ait, & Trojano excidio fuisse vetustiorum. Meminit ejusdem & Sextus Empiricus, ab eoque doctrinam suam Democritum petivisse statuit, auctore Posidonio. Hinc ergo emendandus Iamblichus, & pro, *Μόχου*, quod etiam in scriptis Codicibus reperi, scribendum, *Μόχου*. Atqui, *Μόχου*, ipsissimum videtur, *משה*, Moyses, qui merito *μοσολογος* dictus est, ut pote qui scripserit de rerum primordiis, & quique Trojanum bellum ætate præcessit, & Sidonium credi potuit ab iis qui patriam ipsius ignorabant, vel quod in hac potissimum urbe propagata fortasse fuerit ipsius doctrina, multique eam amplexi sint, vel propter Judææ viciniam: nonnumquam enim cum Phœnicibus Judæos confundi certum est. Adeunda Ægypti auctor Pythagoræ fuit Thales: abeuntem Polycrates commendatitius ad Amasim Ægypti regem literis profectus est, Amasis vero ad Ægyptios Sacerdotes. Quo cum pervenisset, Sonchidi Archipropheta in disciplinam se tradidit. Ac primum eum circumcisum ferunt: tum deinde per viginti duorum annorum decursum, non Astronomicis solum, & Geometricis, sed sacris etiam, & interioribus doctrinis institutus est, & omnibus Deorum mysteriis initiatus. Chaldæos quoque, Assyrios, & Persarum Magos audivit,

& magna demum disciplinarum merce ditatus Philosophiam suam instruxit. Quam multa autem Mosaica, inter Judæos & vicinas gentes conquista, illuc contulerit, optimus testis Hermippus, qui Judæorum dogmata ac leges Pythagoram in suam transtulisse Philosophiam scripsit; ut ex Josepho, & Origene discimus. Testis & Aristobulus Judæus apud Clementem Alexandrinum, & Eusebium. Horum ille colligit aliquot Pythagoræ dogmata, & Mosaicis consentire ostendit; velut illud è Decalogo, quo sculpsitibus interdicitur, expressisse Pythagoram ostendit, cum vetuit imaginem Dei annulo inscribi. Mosem etiam secutos esse docet Pythagoreos, cum hominem ad Dei imaginem conditum esse definirunt. Quod eorum dogma ex testimonio Iamblichi, & laudati ab Iamblichio Archytæ Tarentini facile colligitur. Multa ad hæc similia congerit, quæ prætereo. Eodem pertinent alia quoque jam observata à Grotio: cuiusmodi est ea lex, qua morticinorum prohibetur esus, quamque inter præcepta sua Pythagoras retulit. Cum nudis pedibus idem sacra fieri iussit, nonne mandatum Mosi de rubo ardenti editum videtur in mente habuisse, quemadmodum ab Ambrosio notatum est? Integrum quoque præceptum Mosi representavit Pythagoras, quo ne frugifera succiderentur arbores interdixit. Ex historia Balaami & Asinæ prodiit Pythagoricum illud, non transcendendum illac, ubi asinus procubuerit. Adde Timæum Locrum Pythagoreum, & Platonem in libro, quem Timæi hujus nomine inscripsit, de mundi opificio pleraque Mosi doctrinæ consona disserere. Adde & veri per similem conjecturam Seldeni, & Wendelini, qua mirificam illam Pythagoræ *πνευματικὴν* ipsam esse suspicantur Dei nomen *πνευματικόν*, *יהוה*, atque ejus notitiam à Daniele jam sene Pythagoram, cum in Babylonia degeret, accepisse. Danieli adjungi poterat & Ezechiel, ut ostendam infra. Notabile hoc habet Plutarchus, Pythagoram, & Platonem asseverasse mundum à Deo esse factum, & suapte natura corruptioni esse obnoxium. Idem alibi pleraque Pythagoræ dogmata, Numæ Pompilii dogmatis consentanea profert, quæ ex Mosaicis legibus expressa esse manifestum est. Velut cum Deum neque corrumpi posse, neque sensu percepi, sed intelligi solum uterque statuit: & cum vetuit Numa Deum ad hominis, aut animalis cuiuscunque formam exprimi, unde nec centum ac septuaginta prioribus Romani regni annis ulla Dei effigies Romæ extitit: & cum sanam ac vinum sacrificiis uterque adhibuit. Adde & referre Malchum, sive Porphyrium, certas quasdam victimarum partes nonnumquam comedisse Pythagoram, qui animatorum cæteroque esu fere abstinebat, alias victimarum partes constantiter respuisse. Sciebat enim quarumdam victimæ partium esum ex præscripto Mosi Sacerdotibus concedi. Quamobrem cum Pythagoram ex Columnis Mercurii in Ægypto doctrinam suam hausisse docet Iamblichus in libro De mysteriis, pertinere id utique videtur ad libros Mosi, ut mox ostendam. Atque ex hac Mosaicæ doctrinæ assecratione factum puto, ut Judæis prognatum cum plerique crediderint, quemadmodum refert Ambrosius in Epistola ad Irenæum. Splendide ergo halucinatur Lactantius, cum mirari se ait, quod cum Pythagoras ad Ægyptios, Magos, & Persas veritatis indaganda studio penetrasset, ad Judæos tamen non accesserit, penes quos tunc solos veritas erat, & ad quos facilius ire potuisset. Conceptis enim verbis tradit Porphyrius in vita Pythagoræ, Ægyptios, Arabes, Chaldaeos, & Ebræos ipsum adiiisse, ab iisque vaticinandi per somnia scientiam accepisse. Sæpissime autem Ebræis Deum in somnis occulta revelasse, Jacobi, & Josephi probant historiæ. Quod non pietate promereri, sed arte comparare Ebræos esse solitos Ethnici arbitrabantur. Alia vero, atque insigniora veritatis monumenta ab illis hausit Pythagoras. Præterea cum inter Ægyptios, ac Persas, tanquam in meditullio positi Judæi ultro citroque commeanti Pythagoræ sese velut obviam darent, vix credibile est apud eos saltem non interjunctisse.

VIII. Anaxagoram de sacris Mosi fluentis Philosophiam suam temperasse, etiamsi taceret Theodoretus, satis declarant Diogenes Laërtius, & Eusebius, qui ipsum scriptiōni suæ hoc initium fecisse scribunt: Omnia simul erant, deinde Mens superveniens ea in ordinem digessit. Idem prius scripsisse Linum narrat quoque Diogenes, qui & Anaxagoram sua vult inde sumsisse. Vero: Linum enim ipsum esse Mosem suo loco demonstrabimus. Genesin autem Moses ea sententia exorsus est, ex qua operis sui exordium Anaxagoram expressisse liquet.

IX. Justinus in Parænesi, postquam à Græcis proditum dixit Judæos ex Ægypto secessisse Mose duce, testem inter alios Hellenicum citat, vetustissimum historicum Mitylenæum. Citat & Cyrillus tanquam Mosi memorem.

X. Suppar illi Charondas, qui Thurinam civitatem à Sybaritis & Atheniensibus recens exstructam legibus temperavit. Is cornutus pingitur in vetustis Nummis, itemdem ut & alii legumatores, ad exemplum Mosi, nempe ut qui in legum ferendarum munere pares esse studuerant, vultu quoque similes & specie viderentur.

F iij

Joseph. libr. 1.
contr. Apion.
Origen. libr. 1.
contr. Cels.
Clem. Alex.
Strom. 1. & 2.
& 5.
Euseb. Præp.
1. 9. & 13.

Grot. De verit.
relig. Chr. 1. 1.
& Annot.

Ambros. Epist.
libr. 3. Ep. 20.

Selden. de Dis
Syr. Synt. 2. c. 1.
Godefr. Wende
del. Dissert. de
Pythagor. Tetra
ctæty.
Plut. de Pla
cit. Philosoph.
& in Numa.

Malch. in vita
Pythag.

Ambros. Epist.
libr. 1. Epist. 20.
Lactant. Instit.
libr. 4. cap. 2.

Anaxagoræ
Theodoret. De
cur. Græc. af
fect. Sermon. 2.
de princ.
Laërt. Anaxag.
& Proocem.
Euseb. Præp.
libr. 10. c. 14.

Hellenici,

Charonda,

Mose sumferit, docent Justinus, & Clemens, & ex eo ac Philone Eusebius. Deum unicum esse demonstravit Plato in Timæo, aliisque locis: id ipsi Mosem persuasisse idem Eusebius ostendit, quem Cyrillus affectatur. Deum ita definit Plato, ut ipse se Deus, cum ait: *Ego sum qui sum*. Declarat id pluribus Justinus in Paranesi, & ex Numenio Eusebius & Augustinus. Quod nisi Socratis supplicio fuisset absteritus, citra ambages, Mosem secutus, de Deo disseruisset; sed vera de Dei natura ad vulgum proloqui tutum sibi non esse falsus ipse est. Nec aliam ob causam prisca Christianis Platonis dogmata placuerunt, adeo ut Platonici haberentur, frequentioreque Platoniorum operum lectionem Julianus ipsis objiceret, quam quod recoctus ipsis & personatus Moses videretur esse Plato, aut, ut ait Numenius, Moses Atticissans. Hinc satis extat, Mosis libros Platonem diligenter excussisse. Plura collegerunt Justinus & Eusebius. Lactantium itaque & Augustinum non multum moror, quorum ille, uti supra jam ex parte notavi, mirari se ait, quamobrem Pythagoras & Plato Ægyptios, Magos, & Persas, non item Judæos adiverint; cum Syriam lustrasse Pythagoram, utrumque autem cum Judæis esse conversatum ostenderit: Augustinus vero Platonem Libros sacros evoluisse negat, ut qui nondum essent Græco sermone donati, quod refellemus infra, vel certe per interpretem quid iis libris contineretur didicisse, quod facile concesserim.

XIV. Quæsitum dignum est, quid fuerint illæ Mercurii Columnæ, quibus ad Philosophiam velut magistris usi sunt Pythagoras, Plato, & alii. Sciendum est ante reperitum papyri usum, saxis veteres animi sensa signasse. Veritissima fuit hæc consuetudo apud Phœnices & Ægyptios. Diserte id docent Herodorus, Strabo, Lucanus, Plinius, Tacitus, Proclus, & Aristophanis Scholiastes. Mos ille diu perseveravit, etiam post inventam papyrum; præsertim si quid vulgo notum esse vellent, vel posteris. Eximia generis hujus monumenta quamplurima extabant olim in Ægypto, quæ à Diodoro descripta sunt. Mirabilia imprimis fuerunt subterranei quidam secessus, prope Thebas Ægyptias, quos Syringes appellabant, magno labore excavati, Veteribus memorati, Ammiano præcipue, qui eorum parietibus Hieroglyphicæ literas insculptas fuisse perhibet ante Diluvium, à viris, qui calamitatis hujus præscii priscorum rituum rationem ad posteritatis memoriam hac arte commendarunt. Insignes horum operum reliquias ad nostram ætatem superesse Viatores testantur. Lex à Deo in Tabulis lapideis descripta est. Moses jubet Deuteronomium lapidibus inscribi. Inde cipporum sive columnarum lapidearum usus ad sepulcra, non, ut vult Servius, *mortuis nobilibus superpositarum, ad ostendendum eorum colamen*, sed excipiendis elogiis; cujusmodi vetustissima duæ memorantur à Diodoro, ad Isidis & Osiridis sepulcra sacris literis signatæ. Inde columnis in Tingitana erectis Phœnices se à Josua patria exterminatos adscriperunt. Inde columnæ Olympiicarum, & ducum victorum. Refert Plutarchus tria Epigranimata, ab Atheniensibus incisa Hermis, (quos Mercurii columnas recte appelles) post res ad Strymonem à Cimone præclare gestas. Talis fuit & Rostrata Duillii, & illæ Appii Claudii, & nobiles illæ Trajani & Antonini. Hinc & ea, quibus fœdera incidebantur: velut illa, cui leges fœderis Romanos inter & Latinos icæi Servius Tullius impressit; & illa Amarynthia Straboni memorata, in qua Eretrientes & Chalcidenses designaverant genera armorum, quibus de compacto uterentur: & illæ, quibus Alexandri fœdus cum Mitylenæis insculptum est. Inde & columnæ ad regionum fines determinandos positæ: quales fuerunt illæ, quas ad signandos terrarum à se domitarum limites adscriptis titulis Sesostris destituit: qualis fuit & celebris illa, in Isthmo Corinthiaco à Theseo collocata, ad fines Ionie & Peloponnesi notandos. Plurima hujusmodi supeditat liber Inscriptionum Gruteri. At nihil hoc in genere Marmoræ Oxoniensia æquiparare queat; quibus insigniores priscorum Græcorum Epochæ, Fœdus Smyræorum & Magnetum, aliaque egregia vetustatis monumenta inscripta sunt. Quibus lapides deerant, ut Babylonii, hi lateribus utebantur. Quamobrem Ezechieli Babylonone degenti mandat Deus, ut in latere civitatem Jerusalem describat. Talem fuisse opinor columnam Acicari, è qua Democritus apud Babylonios sua expressit. Cœtilibus quoque laterculis fideles plurimorum annorum observationes inscripsisse eisdem, docet gravis Auditor Epigenes apud Plinium. Ut sileam de gemina hac columna, lapidea altera, altera lateritia, cui Sethi nepotes Astronomicæ doctrinæ præcepta, si Josephum audimus, inciderunt. Ex auro autem & argento conflatas fuisse scribit Philostratus columnas illas Gadibus positas, quas in domo Parcarum ignotis vulgo literis inscriptas esse ab Hercule, ut suum ordinem elementa servarent, dicebat Apollonius Tyaneus; quasque à Columnis illis Herculeis vulgo notis distinguit Strabo. Aurea fuit Panchaica illa in Jovis Triphylia templo columna, in qua Cœli, Saturni, & Jovis descripta Panchaicis literis fuisse facinora narrat ex Euhemero Messenio Diodorus & Lactantius. Truncis quoque arborum, & januarum postibus ad inscriptiones uteban-

Justin. Paræn.
Clem. Alex.
Strabon. 5.
Euseb. Præp.
libr. 11, cap. 13.
Cyrill. libr. 2.
contra Jul.
Plat. Tim.
Esod. 3. 14.
Euseb. Præp.
Evang. libr. 11.
cap. 9. & 10.
August. de civ.
Dei, libr. 8. c. 11.
Plat. Tim.
Justin. Paræn.
Euseb. Præp.
libr. 11, & 12.
Lactant. Instit.
libr. 4. c. 2.
August. De civ.
vit. Dei, libr. 8.
cap. 11.

Ægyptiaca.
tum Mercurii
Columnarum,
quæ
quid fuerint
ostenditur:
Herod. libr. 2.
cap. 102, 103.
Strab. libr. 17.
Lucan. libr. 3.
Plin. libr. 6. cap.
29.
Tacit. Ann. libr.
11, cap. 14.
Procl. in Tim.
Aristoph. Sch.
in Nub. &
Avib.
Diod. libr. 1.
Amm. Marc.
libr. 12.
Deut. 27. 4. 3.
Jof. 8. 11.
Serv. in Æn. 8.
Plutarch. in
Cimon.

Strab. libr. 10.

Plutarch. Thef.

Ezech. 4. 1.

Plin. 17. c. 56.

Joseph. Antiq.
libr. 1. cap. 1.
Philostr. de vit.
Apollon. libr. 5.
cap. 1.
Strab. libr. 3.
Diodor. libr. 6.
apud Euseb.
Præp. libr. 1. c. 2.
Lact. 1. 1. c. 11.

Deut. 6. 9.

Eustath. in
Hom. Iliad.
Theocr. Schol.
in Idyll. 6.

Euseb. Chron.
Gr. libr. 1.
Scalig. in Eu-
seb. Chron.
Gr. libr. 1.
Marc. Cap. 1. 2.
Georg. Syn-
cell. Chronogr.

Iamblic. de myst.

Ioseph. Antiq.
libr. 1. cap. 7.

Ioseph. Antiq.
libr. 1. cap. 7.

Jud. 7. 19, 26.
Voss. De arat.
mundi, cap. 10.

Aristotelis,

Ioseph. libr. 1.
Contr. Apion.
Euf. De Prep.
Evang. libr. 9.
cap. 1. & 6.
Clem. Alex.
Strom. 1.

tur. Unde Israëlitas jubet Moses præcepta Decalogi in liminibus domorum describere. Leges Atheniensium in ligneis cippis descriptæ prostabant. Sic quoque scripsisse Ægyptios & Scythas docet Eustathius. Hinc vox *καταγραφή*, *sculpere & scribere* significat, ut & hic & Theocriti Scholiales tradunt: quemadmodum & Ebræis *קָטַף*. Meminerimus præterea vetustissimum apud Ægyptios legumlatorem habitum fuisse Mosem, ut constat ex Diodoro. Mosem autem Mercurium esse, certissimis rationibus infra conficiam. Suspicio igitur doctrinam Mosi de principis rerum, ipsiusque Leges, cum pro veris & æquis haberent Ægyptii, & apud se ratas esse vellent, in columnis ligneis vel lapideis descriptas publice proposuisse; atque has Columnas, quod doctrinam continerent Mosi, qui Mercurius dicebatur, Columnas Mercurii esse dictas. Historiam vero creationis rerum iis inscriptam, interpolatam fortasse, & figmentis, quibus dedita ea gens est, perspersam, *Ἐπιτομή τῶν ἐργῶν* appellat Manethos apud Eusebium; quod interpretor, Mosi Genesin; quam & *סֵפֶר הַתּוֹרָה*, *Librum generationum*, dictam ab Ebræis ostendit Scaliger. Fallor, an ea sunt quæ *Deorum stemmata* appellat Martianus Capella, in subterraneis adytis Ægyptiorum adscripta eminentibus saxi, quæ nominat Stelas. Tradunt autem Eusebius & Georgius Syncellus, has Columnas sacris notis inscriptas à Thoyth, sive priore Mercurio, in Seriadica terra fuisse positas, ac deinde post Diluvium ex sacra lingua in Græcam esse translatas, & sacris Ægyptiorum penetralibus conclusas ab Agathodæmone, sive altero Mercurio, Tati patre. Videntur certe Columnæ illæ principia mundi, ut dixi, juxta Mosaicam doctrinam esse complexæ; atque inde petita esse, quæ sacris Ægyptiorum libris continebantur, subnexis tantum sequentis ævi gestis. Publica autem conditi fuerant auctoritate hi libri, & in tabulariis servati; unde commentaria sua Manethos descripsit. Est apud Iamblichum, Bicin prophetam Ammoni regi quædam esse interpretatum ex Mercurialibus libris, quos in adytis Saitici Templi sacris literis exaratos repererat: hos in Græcam linguam ex Ægyptia conversos esse ait. Mercuriales dicti sunt libri isti, quod ex Mercurii Columnis essent delibati. Hinc instructi sunt Pythagoras & Plato. Quoniam autem illi libri Ægyptiorum ex Columnis Mercurii fuerant excerpti, idcirco ex Columnis Mercurii eruditi dicebantur, quibus facta fuerat librorum illorum copia; & ex Columnis Mercurii petita itidem dicebantur, quæ ex mysticis illis voluminibus fuerant collecta. Id ostendit Epistola Manethonis ad Ptolemæum Philadelphum, in qua compilasse se fatetur scriptos à proavo ejus Mercurio, posteriore videlicet, libros.

Quod autem ait Manethos apud Eusebium & Georgium Syncellum, Mercurii Columnas ante Diluvium extitisse in Seriadica terra, in eo videtur Columnas Mercurii Ægyptias confundere cum Columnis duabus, lapidea una, lateritia altera, quibus Sethi nepotes sideralem scientiam insculptam commendasse Iosephus tradidit: quarum & lapideam (legendum enim hoc loco *λίθινη*, non ut vulgo editum extat *μαρμαρινή*) sua ætate in Syriade mansisse affirmat. Pseudo-Eustathius in Hexæmeron fuisse eam scribit *ἐν τῇ Σετριάδῃ, ἐν τῇ Σετριάδῃ*, ad sua usque tempora. Cedrenus: *ἡνὲς οὐκ ἔστιν, ὡς Ἰωάννης μαρτυρεῖ, ἐν τῷ Σέτριάδῃ ὄρει, ἕως ἡ, νῦν. Quæ servatur, ut testis est Iosephus, in Sirido monte, ad hoc tempus.* Igitur Eusebius Mercurii Columnas confundit cum Columnis posterorum Sethi; & quoniam has *ἐν τῷ Σετριάδῃ* positas legerat, ibidem & illas statuit. Hinc factum ut Syriadem, & Seriadicam terram, circa Ægyptum quærent nonnulli. Nam Seres Æthiopica gens est, & Ser fluvius insulam Seriam in mari Rubro efficiens, & Seres oppidum in vicinia Ægypti. Verum quis credat Sethum, aut Sethi filios in Æthiopiam penetrasse, cum vix credibile sit, ante Diluvium, Asia excessisse quemquam? Opinabar ipse quoque Siriadem terram dictam Ægyptum, quasi Niliacam: Nilus enim est Siris. At propius vero videtur signari à Iosepho Syriam illam, quam ad Cophenem fluvium ipse alibi locat: vel legendum *σετριάδα*, ut intelligatur Schirath, locus in Galgalis, in quo fuisse *סֵפֶר הַתּוֹרָה, τὰ γλυφῆα*, lapides *sculptos* docet nos liber Judicum. Quæ verisimillima est conjectura amplissimi Vossii, quem & pro sua singulari virtute summopere colo, & pro veteri nostra necessitudine valde amo.

XV. Aristotelem cum Judæo quodam in Asia fuisse conversatum, Clearchus Aristotelis discipulus memorie prodidit. Frequens quippe fuit hoc tempore Græcorum consuetudo cum Judæis, qui & bellis interfuerunt Alexandri, & sub eo, ipsiusque successoribus stipendia meruerunt. Verba ipsa Clearchi recitant Iosephus & Eusebius. Itaque Aristoteles rerum omnium causam esse dixit Deum & Materiam, quod ex eodem fonte, Mosi videlicet doctrina, quippe adulterata & corrupta, videtur esse profectum, unde sententiam eandem hausisse Platonem diximus, qui & Ideam præterea addidit. Idem post principem Deum Deos alios inferiores, sub intelligentiam tantum cadentes posuit, Angelos nimirum; auctore Mose, vel aliis certe Scriptoribus sacris. Denique

nique in libello De mundo vetustam quamdam ait esse doctrinam, quæ Deum rerum omnium conditorem & servatorem esse statuit, quod ad Mosem utique videtur pertinere. Promptum ergo & facile fuit Aristobulo Judæo ostendere, ex Mose & Prophetis Peripateticam Philosophiam manasse; quod factum ab eo testatur Clemens Alexandrinus.

Clem. Alex.
Strom. 5.

XVI. Æqualis fuit Aristotelis Hecataeus Abderita, qui de Judæis librum reliquit. Hujus quoque extabat liber de Abrahamo: quem librum Historiæ hujus Judæicæ partem fuisse opinantur quidam. Eo autem Judæorum instituta ita probabat, ut vel religionem Judaicam eum esse amplexum suspicatus sit Herennius Philo, vel librum certe suppositum esse: futili sane & inani conjectura. Narrabat præterea quomodo erga suas leges affecti essent Judæi, easque constanter & fortiter retinerent: id quod aiebat se ab Ezechia summo eorum Pontifice audivisse, qui gentis suæ instituta, & vitæ rationem è libro, in quo descripta hæc erant, audiente se prælegebat. Librum hunc autem, Mosaicum volumen esse aio. Causam idem alibi affert, cur neque Mosaicæ legis, neque memoratorum in ea virorum meminerint Historici, vel Oratores, vel Poætæ; quod nempe sacra mytheria ore impuro enuntiari minime liceat. Quæ quidem rei non veræ vera ratio est: quam multorum enim scriptis celebrata sit Judaica Lex, satis indicat hæc à nobis instituta disquisitione.

Hecataei.

XVII. Conuphidem in Ægypto audiit Eudoxus Cnidius. Illic autem ex Columnis Mercurii Philosophiam didicisse ipsum commemorat Iamblichus. Atqui Columnas illas Lege Mosis ac doctrina fuisse inscriptas non infelici conjectura supra deprehendimus.

Eudoxi.

XVIII. Sequitur Chaldaicæ historiæ florentissimus scriptor Berosus, quam ex vetustis quidem Annalibus Chaldaeorum collegit. Attamen de generis humani corruptela, & effuso puniendis hominum noxis Diluvio, deque Arca in Armeniæ verticibus delata, qua sobolis humanæ reparator Noachus servatus est, ita disserit, ut à Mose plurima, vel ipsum, vel quos secutus est Annales, summissè appareat. Atque hunc subinde affectati sunt Abydenus, & Alexander Polyhistor, ex quorum ruderibus Mosaicæ auri ramenta eruemus.

Berosi.

XIX. Demus ergo hic locum Abydeno, qui idem videtur ac Abydenus ille Palæphatus, Aristotelis, ut ferunt, amasius: uterque enim in scribendis historiis industriam suam exercuit; & ut hic Arabica, Cypriaca, & Delia scripsit, ita ille Assyriaca, Medica, & Chaldaica, paræ argumenti res ac tituli. Nec moror varietatem scripturæ in nomine hoc exprimendo, quam observavit Scaliger: nam ea ex inuito in veteribus libris iotacismo provenit. Fragmentum porro insigne ex ejus Assyriacis & Medicis affert Eusebius in libris De præparatione Evangelica; in quo Diluvii Noachici, Arcae ad Armenios montes appellentis, & avium inde emissarum casus, turris quoque Babylonica historia, ita narratur, ut Mosem tanquam per nubila facile agnoscas.

Abydeni.

Scalig. in Euseb. Chr.

Euseb. De præp. evang. libr. 9. cap. 11.

XX. Quod Mosem Græce loquentem audimus in interpretatione Septuaginta Senum, id Demetrio Phalereo debemus. Hoc enim auctore & inventore egregia hæc & memorabilis opera ad literarum sacrarum illustrationem collata est. Ex quibusdam Josephi verbis adversus Apionem, existimari possit aliquid de Judæis scripsisse; sed si veris locum damus, videtur illic Josephus Phalereum Demetrium confudisse cum Demetrio Judæo, qui de Judæorum regibus dissertationem edidit.

Demetrii

Phalerei.

Joseph. adv. Apion. libr. 1.

XXI. Hic recensendi celeberrimæ hujus Librorum sacrarum Interpretationis Græcæ auctores Septuaginta, & ipse rei narrator Aristæas: cujus tamen nomine inscriptum quod extat opus, genuinum esse contendere nolim. Interpretationis quoque hujus historiam, & auctores in controversiam revocari scio. Sed ne ipsi quidem sententiæ receptæ oppugnatores, negant sub Ptolemæo Philadelpho Græcis literis explicatos esse Libros sacros, quod mihi in præsentia satis est.

Septuaginta

Interpretum

Scripturæ sa-

cræ, & Ari-

stæ.

XXII. De numero Septuaginta horum Interpretum unum fuisse Ezechielem, Judaicarum tragædiarum poetam, quibusdam persuasum esse video. Certe non Eusebium solum, & Clementem Alexandrinum præcessit ætate, sed & Alexandrum Polyhistorum, qui fuit L. Sullæ coævus; & Demetrium Judæum, qui ex ejus scriptis fragmenta depromit apud Eusebium. Vixisse autem Demetrium hunc, inter Ptolemæos, Philopatora, & Lathyrum, paulo post patefaciam. Drama ejus hodieque extat, ἐξαρων inscriptum, quo Ebræorum exitus, duce Mose, explicatur.

Ezekieli.

Euseb. De præp.

Evang. l. 9. c. 21.

Clem. Alex.

Strom. 1.

XXIII. At Manethos Sebennyta in Ægyptiaca Historia luculentam Mosaicarum rerum collegit memoriam, sive ex sacris Columnis à priore Thoyth positis, sive potius ex libris sacris, quos ex Columnarum inscriptionibus Mercurius Trismegistus expresserat. Hæc autem supra demonstravi fuisse ex Mosaicis libris delibata. Confu-

Manethoni.

Joseph. libr. 1.
contra Apion.

lito ergo fragmenta Scriptoris hujus apud Josephum; Israëlitici populi historiam à Mose traditam, quamquam fabulis aliquot infuscatam, reperies. Sed & Mosis ipse meminit nominatim, quem leges Ebraeis posuisse, & Osarsiphum esse dictum narrat, at genere Heliopolitanem fuisse mentitur.

Philochori,

XXIV. Meminit & Mosis Philochorus Atheniensis, tanquam vetustissimi Judæorum ducis. Id discimus ex Justini Parænesi. Vixit autem Philochorus Ptolemæi Philopatoris temporibus.

Aristobuli

Judæi,
Euseb. Hist.
Ecl. libr. 7. c. 32.
Clem. Alex.
Strom. 1.
2. Mach. 1. 10.

XXV. Librorum Mosis explanationem lucubravit Aristobulus Judæus, Peripateticus Philosophus. Unum de Septuaginta Interpretum numero fuisse comminiscitur Anatolius apud Eusebium, quod temporum ratio non patitur; nam Ptolemæi Philometoris magister fuit, eique opus suum inscripsit, atque inde nonnulla profert Clemens Alexandrinus, nec alius est ab eo cujus mentio fit libro Machabæorum posteriore. Multum hic operæ ac studii in literis sacris posuit, & Judæorum Legem plurimum Pythagoræ, Platoni, ac Peripateticis Philosophis instrumenti ad veri disquisitionem subministrasse ostendit, & ante Ptolemæum Philadelphum Græcam Mosis interpretationem extitisse. Verba ipsius in volumina sua Clemens & Eusebius retulerunt.

Clem. Alex.
Strom. 1. & 5.
Euf. Præp. 1. 13.

Polemonis,

Euf. De Præp.
Evang. libr. 10.
Cyrill. adv. Jul.
libr. 1.

XXVI. Ptolemæi Epiphaniæ ævo floruit Polemon, è cujus Græcæ historia insigne affert monumentum Africanus, de exitu Israëitarum ex Ægypto. Africani verba ipsa & in Chronicis Canonibus, & in libris De præparatione Evangelica consecravimus Eusebius. Mosis ipse, tanquam ducis Judaicæ gentis diserte meminisse Polemonem scribit Justinus in Parænesi, & ex Justino Cyrillus adversus Julianum.

Eupolemi,

Euseb. Præp.
Evang. 1. 9. c. 17.

1. Mach. 8. 17.
2. Mach. 4. 11.

Clem. Alex.
Strom. 1.
Joseph. libr. 1.
contra Apion.

XXVII. Subnectendus huic Eupolemum, quem quoniam laudat apud Eusebium Alexander Polyhistor, sequitur antiquiorem fuisse Sulla temporibus. Certe hunc ipsum esse Eupolemum filium Johannis, quem ad Romanos fœderis ineundi causa misit Judas Machabæus, multa persuadere possunt; nam & tempora congruunt; etenim quinto Demetrii Soteris anno, Ptolemæi vero Evergetis duodecimo videtur historiam suam contexuisse, ut apparet ex *μεσοπολις* ab illo petita, quam notat Clemens Alexandrinus. Unicum me movet Josephi *ἡντιν*, quo inter Græcos locat Eupolemum & Philonem Seniore, & Libros Sacros neutiquam ipsis lectos fuisse fatetur. Sed tamen videtur Græcos eos dixisse, quia Hellenistæ erant. Ait deinde non potuisse ipsos sancta Volumina satis accurate persequi, quia propter linguæ sanctæ ignorantiam, quam pauci omnino hoc ævo callebant, ad exemplaria Ebraica non poterant recurrere. Fieri sane potuit, ut cum animum appulerunt ad scribendam historiam, non tam Veterum commentariis, & præcis inhærenter memoriis, quam Traditionibus *παροιμιαστικαῖς*, vel famigerationibus: quod scriptores faciunt nimis multi. Quid si aperte dicamus hic halucinatum Josephum, cum inter Græcos Eupolemum recenset, quem Hieronymus Judæum fuisse assererat, perinde ut Aristobulum & Demetrium? Sed & in hoc Demetrio errasse videtur Josephus, cum Phalereum cum esse putavit, qui longe alius est, Judæus nempe, & qui de Judæorum regibus scripsit, uti mox declarabimus. Eupolemum Mosis & Judaicæ gentis antiquitatem retulisse in literas, itidem ut à Josepho factum est, tradit ibidem Hieronymus. Illustria ejus fragmenta profert apud Eusebium is quem dixi Polyhistor. Mosem ille alicubi scripsit primum sapientem fuisse, cum tamen Abrahamum reliquos sapientia præstitisse antea dixisset. Sed notabile imprimis habet illud, falsum licet, Judæis primum Mosem literas tradidisse, Judæos Phœnicibus, Phœnices Græcis. Verius hoc adjicit, primum leges Judæis Mosem posuisse.

Hieron. De
scrip. Ecl. in
Clement. Alex.

Euseb. Præp.
Evang. libr. 9.
cap. 17. 26. 30.
& seq.

Demetrii Ju-

daei,
Euseb. Præp.
Evang. libr. 9.
Hier. De scrip.
Ecl. in Cle-
mente Alex.
Clem. Alex.
Strom. 1.

XXVIII. Celebratur quoque ab Alexandro Polyhistor apud Eusebium Demetrius quidam, quem Judæum fuisse, itidem ut Aristobulum & Eupolemum, indicat Hieronymus, & Mosis ac Judæorum *ἀρχαιογονίας* demonstrasse, quemadmodum à Josepho factum est. Librum de Judæorum regibus fortasse significat, quem ab ipso lucubraturum esse memorat Clemens Alexandrinus. Quibus temporibus vixerit, ignoratur vulgo. Mihi certe constat inter Ptolemæi quarti, sive Philopatoris, & Ptolemæi Lathyri ætatem floruisse. Hujus enim ætate vixit Alexander Polyhistor, à quo citatur; illius vero meminit Demetrius ipse in fragmento quod affert Clemens Alexandrinus. Longe ampliora hoc fragmenta, ex Alexandri illius libris deprompta, servavit Eusebius, quibus Jacobi profectio in Mesopotamiam, & reliqui ipsius, filiorumque ac nepotum casus ad mortem usque continentur, necnon & Mosis fuga in Madian ad Jethronem, ejusque cum Sephora conjugium, ac mirifica item virtus, qua amarus fontes coniecto ligno dulces effecit in Mara; unde in Elim profectus est, ubi duodecim fontes & septuaginta palmas reperit. Atque hæc accurate ad Scripturæ veritatem exacta sunt. Perperam, ut dixi supra, confunditur à Josepho Demetrius ille Ju-

Joseph. libr. 1.

dæus cum Phalereo: nam conjungitur illie cum Philone Seniore, & Eupolemo, qui Judæi fuerunt; quemadmodum ab Hieronymo quoque cum Eupolemo & Aristobulo confociatur, & à Clemente Alexandrino cum Philone seniore. Cum ergo Demetrium Judæum illi significaverint, idem videtur à Josepho significari debuisse.

XXIX. Cleodemum præterea, qui & Malchus dictus est, laudat Alexander idem Polyhistor, apud Josephum. Prophetam quoque appellat, & juxta Mosis narrationem historiam Judæorum elaborasse ait: tum subjicit ejus fragmentum de liberis Abrahami, ex Chætura natis.

XXX. Theodoti quoque auctoritate se tuetur Alexander Polyhistor, & ex ejus libro de Judæis particulas depromit versa oratione scriptas: unde librum hunc non aliud fuisse colligas, quam Mosaicæ historiæ metricam expositionem. Narrantur illic, Jacobi in Mesopotamiam ad Labanem profectio, duplex ibi cum Lia & Rachele conjugium, undecim marium liberorum, & puellæ unius procreatio; reditus Jacobi ad suos, Dinæ stuprum, Sichemo ac Sichemitis illatus à Symeone, & Levi, reliquisque Dinæ fratribus interitus. Quibus demum Josephi casus subjuncti erant. Atque ea penitus ad mentem Mosis, neque ulla re discrepantia. Plane is ipse est, quem Josephus primo contra Apionem Judæorum meminisse ait à περιόρως. Eundem esse qui res Phœnicum Phœnicia lingua profecutus est, & Sanchoniathonis continuavit historiam, quique Græce à Lato redditus est, ut extat apud Tatianum, viri graves & eruditi affirmarunt. Ego vero vix credere ausim tantum in Phœnicia & Græcæ linguæ facultate potuisse, ut geminam historiam utraque lingua conderet. Et vero præter nominis similitudinem nulla causa est, cur id sibi persuadeat quisquam.

XXXI. Laudat & Philonem Seniore Alexander Polyhistor. De regibus Judæorum scripsisse illum, & alia ac Demetrium de iis sensisse testis est Clemens Alexandrinus. Citantur à Polyhistore apud Eusebium libri ejus de Hierosolymis, ex iisque nonnulla depromuntur fragmenta, numeris poeticis adstricta, quibus Abrahamus, Isaacus, Jacobus, & Josephus celebrantur. Sive autem is auctor est libri Sapientia, qui Salomonis nomen præfert, quod nonnullis Scriptorum veterum persuasum fuisse affirmat Hieronymus; sive eum collegit solum & descripsit, quod communi sententiæ magis est consentaneum; sive liberiori interpretatione exposuit, quod mihi videtur probabilis, Mosis libros compilasse credi potest, & multa in hunc librum transtulisse. Judæum fuisse notat Hieronymus. Unde erroris manifestus est Josephus, qui in Græcorum seriem conjecit, & Codicem sacrum legere ipsum non potuisse ait: vel ita certe exponendus est Josephus, uti exposuimus supra, cum de Eupolemo ageremus; nempe cum esset Ebraicæ linguæ imperitus Philo, Ebraico exemplari uti non potuisse.

XXXII. Fuit æqualis Ptolemæi Lathyri sæpe jam laudatus Alexander Polyhistor, qui non plurimas solum Mosaicæ Historiæ partes è vetustis auctoribus excerptas Commentariis suis complexus est, velut ex Beroso cosmogoniam, figmentis licet deformatam, & Diluvii, ac Arcæ Noachi in Armenios montes delatæ, & avium ad explorandam aquæ altitudinem emissarum historiam: ex Eupolemo vero, Artapano, Cleodemo, & Demetrio, turris Babylonicæ ædificationem, Abrahami ex Ur Chaldæorum profectionem in Phœniciam, è Phœnicia in Ægyptum, famis tolerandæ causa, Pharaonis amorem adversus Saraïam, Abrahami victoriam ex Loti hostibus, oblata ei à Melchisedeco dona; liberos ejus ex libera & ex ancilla susceptos, ex priore nempe Isaacum, quem Risum nominat (quippe id sonat vox Isaac,) inchoatum Isaaci, non consummatum sacrificium; alios etiam ex Chætura genitos liberos; tum deinde accuratam Jacobi, & liberorum ac nepotum ejus historiam, ad Mosem usque & Aaronem; Chamii etiam, Chanaani, Mesraimi, Enochii quoque & Mathusalæ mentionem; postmodum stuprum Dinæ, & Sichemi interitum ex Theodoto: sed Mosis etiam Judaicæ Legis latoris res gestas, Mosemque ipsum, ut antiquum Judæorum ducem laudat. Quæ cum ita sint, comminisci sane non possum, quo auctore, quæ ratione scripserit, Judæorum Legem opus esse Ebraicæ mulieris, cui nomen Mose. Quamquam & sexum utrumque ab exoticis Scriptoribus Mose tributum fuisse infra ostendimus.

XXXIII. Apollonio Molonis gravem impingit calumniæ ac sycophantiæ dicam Josephus, quod leges à Mose sancitas, Mosemque adeo ipsum fictis criminibus, & probris vexarit. Errorum quoque ejus notat in assignando tempore exitus Judæorum ex Ægypto; & diluit demum oblatas ab eo adversus Judæos criminationes, quod alienos ritus, & falsas reliquarum gentium de Deo opiniones repudiarent. Apollonium Molonis dixi, non, ut Josephus ipse eum appellat, Apollonium Molonem: qua re Apollonium Molonis, qui μεγαλός dictus est, cum Molone perperam con-

contr. Apion.
Hier. De script.
Ecl. in Cle-
ment. Alex.
Clem. Alex.
Strom. 1.
Cleodemi.
Joseph. Antiq.
libr. 1. cap. 16.

Theodoti;

Tatian. Orat.
contr. gent.
Voss. De Hist.
Gr. 1. 3. Boch.
Chart. 1. a. c. 17.

Philonis Se-
nioris,
Clem. Alex.
Strom. 1. Euf.
Præp. Evang. 1.
9. c. 20, & 24.

Hier. Præf. in
libr. Salom.

Hier. Præf. in
libr. Salom.
Joseph. libr. 1.
contra Apion.

Alexandri
Polyhistoris.

Apollonii
Molonis.

Jos. 1. contr.
Apion.

Strab. libr. 14.
Castoris
Rhodii,
Justin. Paren.

fundit, quos esse distinguendos docet Strabo.

XXXIV. Mosem noverat & Castor, sive Rhodius, sive Galata, Dejotari gener, & inter eos recensetur à Justino, qui Mosi tanquam vetustissimi Judæorum principis meminerunt.

Diodori Si-
culi,
Diodor. libr. 1.
Justin. Paren.
Cyrill. libr. 1.
congr. Julian.

XXXV. Memorabili testimonio Mosem Diodorus Siculus prosequitur, quo & virtutes ejus prædicat, & ait primum Ægyptiis leges posuisse. Verba Diodori referunt Justinus & Cyrillus, verum variante scriptura: sic enim legitur in vulgatis Diodori codicibus: *μετὰ τὸ πλὴν παλαιὰ τὰ κρητίζοντα εἰς κρητίζουσαν, τὴν μὲν δὲ*

*λογισμῶν γαρονέται ἐπὶ τῆς θεῶν καὶ τῶν ἡρώων, πλείω φασὶν αἰσθητοῦ ἀγαθῶν νόμοις κρητίζουσαν τὰ πάλαι εἶναι τῶν Μυθῶν, ἀνδρῶν καὶ τῆς φύσιν μέγαν, καὶ τὰ εἰς κοινότητα τῶν μνημονοδομήτων. Nam post vetustum hoc in Ægypto vivendi genus, quod Deorum & Heroum ævo viguisse fertur, primum Mneven aiunt, magni animi virum, & inter celeberrimos de vita præclare meritum, vulgi multitudini persuasisse, ut legibus uteretur non scriptis, ad easque vitam accommodaret. Ita vero habent edita exemplaria Justini: πλείω φασὶν ἐγγρά-
φοις νόμοις αἰσθητοῦ κρητίζουσαν τὰ πάλαι καὶ εἶναι Μωυσίου ἀνδρῶν καὶ τῆς φύσιν μέγαν, καὶ τὰ εἰς κοινότητα μνημονοδομήτων. Paria fere habet Cyrillus, qui hunc Justinum locum videtur, cum scriberet, respexisse. Certe utrum, Μωσῆν, an, Μωυσίου, scripserit Diodorus, dubitatio est. Verum quomodocumque legas, parum interest; cum Mneves, seu Mnevis, ipse sit Osiris; Osiris autem, ipse Mosès: quod suo loco demonstrabitur. Videtur id quidem ignorasse Diodorus, & ne verum dissimulem, Μωσῆν scripsisse; nam paulo post Mosem inter latores legum nominatim recenset. Sed nihil adversus verum vale-
re debet Diodori ignoratio; cum præsertim post fabulosam Deorum & Heroum tem-
pora leges tulisse dicat Mneven virum magnum, quem & alibi Menam appellat: quæ tamen nomina diversa sunt, & originis diversæ. Atque hoc Mosi aptius convenit, qui vere vir magnus fuit, quam Heliopolitano illi Deo, qui vir dici non potuit, & eum Musarum discipulum vocat, quod literarum repertor Mosès, seu Mercurius habitus sit, & Musicæ artis peritus. Quam ob causam & Apollo μουσικήσις diæus est, & Bacchus quoque, quos Mosès esse typos ostendimus. Aditipulantur nostræ conjectura sequentia Diodori verba, quibus ait finxisse Mneven se leges illas accepisse à Mercurio, qui Mosès est. Porro non, ἀγαθῶν, sed, ἐγγράφοις, vere legitur apud Justinum & Cyrillum: alioqui legumlatores Ægyptios recensens Diodorus, primum notasset auctorem ἐγγράφων legum, haud secus ac ἀγαθῶν. Præterea si primus leges ἀγαθῶν Ægyptiis posuit Mneves, quibus ante Mnevem legibus usus eos dicemus: nam credibile non est exleges penitus vixisse per octodecim annorum millia, dum à Diis & Heroibus, prout habent ipsorum fabulæ, regerentur. Subjungit Diodorus commentum esse Mneven leges suas sibi à Deo traditas, quemadmodum & Minoem, & Lycurgum, & Zaratrem, & Zamolxim, καὶ τὰ τῶν Ἰουδαίων Μωσῆν τὸν ἰαὼ ἀπακλήθητον θεόν, εἴτε θυμῶν καὶ θεῶν ὅλων ἐνοίαν ἐξ ἐλευθερίας, τὴν μέλλουσαν ὀφελίσαι ἀνθρώπων πλῆθος, εἴτε ἐ καὶ θεῶν ἰσχυρῶν καὶ δυνάμει τῶν εὐρέων λειτουργῶν τὸς νόμους ἀποβλέψαντα τὸν ὄχλον, μέλλον ὑπανέσταναι ἀελαβόντας. Hoc sibi vult Diodorus, latores illos legum, eas à Diis sibi traditas finxisse, sive quod mirabilem & divinam profusus eam existimarent esse cogitationem, quæ hominibus tanto futura esset usui: sive quod libentius obtemperaturam arbitrarentur multitudinem, dum ad auctores legum tanta dignitate & potestate pollentes respicerent. Hæc autem quamvis aperta & perspicua, parum tamen videtur intellexisse sanctissimus martyr Justinus, apud quem ita conceptus est ille locus: καὶ τὰ μὲν τῶν Ἰουδαίων Μωσῆν τὸν καλεῖσθαι θεόν, εἴτε θυμῶν καὶ θεῶν ὅλων ἐνοίαν ἐξ ἐλευθερίας τὴν μέλλουσαν ὀφελίσαι ἀνθρώπων πλῆθος, εἴτε ἐ καὶ θεῶν ἰσχυρῶν καὶ δυνάμει τῶν εὐρέων λειτουργῶν τὸς νόμους ἀποβλέψαντα τὸν ὄχλον, μέλλον ὑπανέσταναι ἀελαβόντας. Hæc sensu à superioribus discrepant: nam sibi volunt Mosem apud Judæos Dei nomen fuisse consecutum, sive quod à divina mente profectas crederent leges hominibus adjumento futuras, sive quod promptiores ad obsequium homines fore censerent, si ad eorum præstantiam & virtutem oculos intenderent, qui repertores legum habebantur. Atque hanc lectionem secutus est Cyrillus, sed vitiosam, ut videtur, & corruptam. Sed tamen constat saltem cognitum Diodoro & memoratum Mosem, Judaicæ gentis legumlatorem, & Dei Iao, sive Iehova nomen invocantem, quæ ad hujus disputationis propositum sufficiunt.*

Diodor. libr. 1.

Herod. libr. 2.
cap. 99.
Joseph. Antiq.
libr. 8, cap. 2.
Plut. De Isid.
& Osir.
Alian. De
anim. libr. 11.
cap. 10, & 40.
Justin. Poll. libr. 4.
cap. 7.

XXXVI. Claruit Augusti ætate Ægyptiacæ conditor Historiæ Chæremon, quæ Ebræos narrat excessisse ex Ægypto duce Mosè: sed narrationibus suis mendacia aspergit; velut cum Josephum Mosi expeditionis hujus comitem adjungit.

Chæremonis,

XXXVII. Tulit eadem ætas Trogum Pompeium laudatissimum Historicum,

Trogus Pom-

ejus opus in epitomen contraxit Justinus, Antonini Pii temporibus. Paucis ille complexus est gesta Mosis, at ea tamen aliquot fabulis inquinavit, ut fere Auctores illi, & ætate & spatiis locorum à Mose & Judæa discreti, proptereaque Judaicarum rerum fati rudes. Quæcunque tamen affert Trogius, utcunque adulterata, ex Mosæicis tamen adytis depròmta esse liquet. Notabile imprimis est, quod Judæis Sacerdotibus justitiae religione temperata testimonium præbet.

XXXVIII. Herodis & Augusti familiaritate floruit Nicolaus Damascenus, auctor Historiæ universalis: qui cum & Syrus esset, & Herodis Judæorum regis amicus, res profecto Judaicas ignorare non potuit. Ex hac ergo ipsius Historiæ narrationibus suis confirmandis testimonia quædam affert Josephus. Celebratissimum illud est, quo Mosis Judæorum legislatoris libros citat. In eo de Arca Noachi agens, & Armeniæ monte ad quem appulit, vocari ait montem hunc, *Cæcidæ*. Ab Arca ipsa ita dictum vere existimabat Scaliger: naves enim, *Cæcidæ*, appellabantur, cujus vocis originem, vulgo ignorabilem, docuit me Æschyli Scholiastes. Is ad hæc Æschyli verba: *Ἐπέρις ἢ πύργος ἢ πύργος ἢ πύργος*, sic disserit: *ὁ Ἐπέρις ἢ πύργος τὰ κρητὰ ἰσχυροῦσι ἐπέρις, & ἐπανάστει τὰς Cæcidæσι ναυαί, τὰς δὲ τὸ ἑκάστου ἕσται, ἢ τὸς ἑστὶ πάλαι περὶ τοῦ, & ἢς & αὐτὸς Cæcidæ: Xerxes autem mala videlicet omnia appetiit, & attraxit navibus Bavidibus, Bari profectis, quæ Persiæ urbs est, ex qua & naves Bavidæ dicte. A Persis transit ea vox ad Ionas, ut intelligitur ex Corinthi libro de dialectis: hinc ad Græcos & Latinos. Sed hæc obiter.*

XXXIX. Hoc ævo vixisse videtur Ptolemæus Mendesium, qui res Ægyptias tribus libris complexus est. Minime ille quidem Judæorum præeunte Mose exitum ex Ægypto prætermisit, quem ad Amosios regis Ægypti tempus retulit. Verba ipsius representavit Apion, ex Apione Clemens Alexandrinus. Meminerunt eorundem Justinus in Parænesi, Tatianus, Africanus apud Eusebium, & Cyrillus.

XL. Huic subjiciemus Strabonem, virum pretii quantivis, qui de Mose & Judæis summo candore disseruit. Scribit enim profanos Ægyptiorum mores exosum Mosæ, collecta ingenti piorum hominum multitudine concessisse in Judæam, illicque fixis sedibus, & sanctis Dei colendi ritibus institutis, abjectoque potissimum & ejurato idolorum cultu, non tam vi & armis, quam pietate imperium confirmasse: verum in pejus deinde vergentibus Judæorum animis, puram religionem superstitionibus fuisse labefactam, & quæsitum sanctitate ac integritate vitæ imperium gentem nefariam tyrannide & latrocinii auxisse. Falsa quidem veris nonnulla admiscet, sed viro *φιλολάτῳ*, ac res ab aliis sibi traditas ingenue referenti condonanda.

XLI. Quæ à Ptolemæo Mendeseo acceperat, non retulit modo Apion Grammaticus, sed suo etiam assensu comprobavit, pessime licet erga Judæam gentem affectus, quam & scriptis suis proscidit. Mosæ igitur Judæis Ægyptum fugientibus prævisse fatetur, cum Argis Inachus, Amosis in Ægypto regnaret. Itaque eum in testimonium adducit Justinus, adducunt & Tatianus, & Africanus apud Eusebium. Verba ipsa exhibet Clemens Alexandrinus. Verum longe plura affert Josephus ex libris Grammatici hujus, qui sincerum licet veritatis vas incrustare tentet, Mosis tamen res gestas mirifice confirmat.

XLII. Huc conferendi, Philo Judæus Apionis hujus æqualis, qui eruditissimis lucubrationibus Mosæ illustravit; Flavius Josephus Judaicarum Antiquitatum vernaculus vindex, qui Vespasiani ac Titi præcipue temporibus enituit; & Justus Tiberien- sis Josephi *ὁμήλιξ* & adversarius, qui Chronicon regum Judæorum scripsit, & à Mose auspiciatus est.

XLIII. Cuinam vero potissimum ætati tribuendi sint Auctores apocryphorum librorum Esdræ, tertii, & quarti; item tertii Machabæorum, incertum est: neque vero hæc est præsentis loci tractatio. Constet modo expressas in iis Mosæici operis notas extare.

XLIV. Arcano Mosis volumine Judaicum jus contineri, atque à Judæis edisci, servari, & metui, scriptum reliquit Juvenalis.

XLV. Columba è Deucalionis arca ad explorandam tempestatem emissæ meminuit Plutarchus. Atque id quidem vel à Mose sumit ipse, vel quod potius existimaverim, ab aliis qui à Mose sumserant. Quanquam ex sacris Libris suos ipsum, & Plotinum, & Numenium, & alios complures, exornasse vult Theodoretus. Quæcunque certe de Typhone narrat in libro De Iside & Osiride, ad Mosæ pertinere, & nos dicemus infra, & alii demonstrarunt: velut cum ait Typhonem asino vectum per dies septem fugisse, & liberis demum Hierosolymum & Judæam genuisse. Quippe legitur in Exodo: *Tulit Moyses uxorem suam, & filios suos, & imposuit eos super asinum.* Post sex dierum fugam, septimo conquevisse Mosæ fabulantur Trogius & Apion.

peii, & Ju-
stini.

Nicolaus Da-
masceni.

Scalig. ad
Fragm.
Æschyl. Pers.
v. 522.

Ptolemæi
Mendesi.
Clem. Strom. 1.
Euf. Præp. libr.
10. cap. 10.
Cyr. in Jul. 1. 1.

Strabonis,
Strab. libr. 16.

Apionis.

Justin. Parænes.
Euf. Præp. libr.
10. cap. 10.
Clem. Strom. 1.
Jof. 1. 2. in. Ap.

Philonis, Jo-
sephi, & Justini
Tiberien-
sis.

Auctorum li-
bri tertii &
quarti Esdræ,
& tertii Ma-
chabæorum.

Juvenalis,
Juven. Sat. 14.

Plutarchi,
Plutarch. libr.
Terr. an aquat.
anim. callid.

Theodoret. De
curand. Græc.
affect. Serm. 2.

Exod. 4. 20.
Justin. 1. 36. c. 2.
Jof. 1. 2. in. Ap.

- Tacit. Hist. lib. 5, cap. 2.** Idem habet Tacitus, atque id præterea, Judæorum exundantem per Ægyptum multitudinem, ducibus Hierosolymo ac Juda, proximas in terras exoneratam. Scribit ibidem Plutarchus ex Phrygum historiis, Typhonem filium fuisse Iſaaci, qui fuit Herculis filius, Comitem quoque eum adjungit Æthiopiſſæ Regina; hoc est, ut videtur, Sephoræ, quæ filia fuit Raguclis, horum locorum reguli, juxta Artapanum, Ezekielum, & alios; quæque Æthiopiſſa appellatur in libro Numerorum, hoc est Chufitis: nam Chus, quæ Arabia est, Æthiopia fere redditur ab Interpretibus. Pluribus id argumentum persecutus est Bochartus in Hierozoico.
- Num. 12. 1.** XLVI. Locum hic sibi vindicat Phylo Byblius Sanchoniathonis interpres, cujus opus ad Mosis libros esse expressum supra docuimus.
- Boch. Hieroz. Part. 1. l. a. c. 34.** XLVII. Huic subjungemus Galenum Pergamenum, qui quam pertinaciter Mosis adhererent Judæi, in opere De differentia pulsuum, quam pie etiam ac prolixè de infinita Dei potentia sentiret Mose, obiter in libro De usu partium corporis humani significavit.
- Philonis Byblij, Galeni, Gal. De diff. puls. lib. 3. & De vi. part. lib. 11. cap. 14.** XLVIII. Fuit etiam hoc ævo Ptolemæus Alexandrinus, Hephæstionis filius, cognomento Chennus, cujus ineptissimum hoc commentum refert Phorius, Mosem Judæorum legislatorem Alpha fuisse dictum, quod vitilagine laboraret, quæ ἀλφός Græce appellatur. Veteri hac calumnia jamdiu ante Ptolemæum istum vexati sunt Judæi, confilasse ipsos agmen hominum impetigine ac lepris affectorum, atque collecta hac hominum languentium colluvie Syriam repetiisse. Hoc ipsis objecerunt Manethos, Lyſimachus, & Apion; Josephus vero confutavit.
- Chenni, Ptolemæi, Ihot. Cod. 190.** XLIX. Objecit id & Trogus apud Justinum; objecit & Tacitus, qui veram Mosis, totiusque Judaicæ gentis historiam infuscavit aliis plerisque figmentis; cujusmodi multa hoc tempore adversus Judæos, vulgo odiosam gentem, jactabantur. Sed tamen non tantum fama mendax potuit, ut penitus veritatem extingueret: multis illa siquidem, iisque illustribus sese in hac narratione Taciti prodidit indicis.
- Joseph. lib. 1. contr. Apion. Taciti, Tacit. Hist. lib. 5, cap. 3, & 4.** L. Haufit Plinius ex eadem mendaciorum face, quod de Mose scripsit, magicæ nempe cujusdam factionis auctorem ipsum fuisse. Haufit & Apuleius inter famulos Magos Mosem celebrans.
- Plinius, Apuleii, Plin. l. 30. c. 1. Apul. apol. 2.** LI. Lucianus quidem de Mose pertinaciter siluit; sed Mosaica tamen nonnulla habet, velut accuratam Diluvi, & Arca historiam, quam se à Græcis accepisse ait. Multa quoque de Adonide & Osiride narrat, quibus adumbrari Mosem suo loco à nobis demonstrabitur. At Auctor Dialogi, qui inscribitur Philopatris, & inter opera Luciani edi solet, Luciano licet videatur aliquanto vetustior, & circa Trajani tempora lucubratus, mundi creationem ipsis fere Mosis verbis narrat, eumque auctorem citat, & βεβαβύλωσον appellat, quod impeditoris esset & tardioris linguæ.
- Luciani, Lucian. De Dea Syr.** LII. Numenius autem Apameus, Pythagoricus juxta & Platonicus Philosophus, vir magni inter eruditos nominis, non apertam modo & explicatam Mosis injeicit sæpe mentionem, sed suos etiam libros Mosaica doctrina locupletavit. Tradunt id Porphyrius, & Origenes; plurima vero assert Eusebius, unde id constare possit. Fertur imprimis hoc ejus dictum, τὴ γὰρ ἔστι πλάτων, ἢ μοῦσης ἀπὸ τῶν ἑσπερίων, quibus ingenue agnoscit Ethnicus Philosophus, Platonem illum qui à suis divinus appellatus est, dogmata sua à Mose sumfisse. Mosem præterea, non Prophetam solum dicit, ut testatur Porphyrius, sed Theologum etiam, & legum divinarum interpretem, ut ejus verba indicant, quæ recitat Clemens Alexandrinus. Alio loco Musæum eum nominat, Judæorum ducem, virum Dei precibus exorandi scientissimum, & calamitatum Ægypti auctorem.
- Numenii, Porphyr. De antr. Nymph. Origen. contr. Cell. lib. 4. Euf. De Περ. Evang. l. 9. c. 6, & 8. l. 11. c. 10. Clem. Alex. Strom. 1.** LIII. Longinus, Zenobiæ Palmyrenorum reginæ à consiliis & studiis, criticæ artis princeps, in aureolo libello ἐπὶ Μωυσε, eximio Mosem elogio exornat; nam Dei potestatem pro dignitate cognovisse & elocutum fuisse ait: quippe qui, inquit, initio legum Deum dixisse scribat: Fiat lux, & facta est; Fiat terra, & facta est. Verumtamen quæ hic tanquam sublimia & ἰσχυροπραβήα assert è Mose Longinus, ut ejus styli ἀσφόδρα approbet, simplicissima sunt. Rem quidem narrat Mose longe maximam, sed stylo λιτή. Atque hinc adducor ut credam, hæc aliunde Longinum accepisse: nam si ad ipsos recurrisset fontes, & Mosis libros evolvisset, summam deprehendisset ubique χαρῶντιον ἰσχυρότητα, quam persecutum esse Mosem puto, propter dignitatem materiæ, quæ doceri contenta respuit omnem ornatum. Cum cæteroqui cognoscatur ex ipsius Canticis, & ex libro Jobi, quem ejus factum esse ostendam, in sublimi hoc genere dicendi exercitatissimum fuisse.
- Longini, Porphyrii.** LIV. Longinum audivit Porphyrius Tyrius Philosophus, qui res Judaicas tractavit peculiari opere, & scriptis à se libris pestiferis Christianos oppugnavit. Cujus

vāsanā imitatore habuit Proclum Lycium, sed à Johanne Philopono egregie confutatum. Atque utinam tam æqua de his sensisset, quam recte scripsit Mosē verisimam de Judæis narrasse, quemadmodum deprehendisse se significat ex conflictu Commentariorum Sanchoniathonis. Itaque ex *ἐπιλογισμοῖς* temporum, juxta Porphyrii rationes ductis, colligit Eusebius Mosē annis plusquam octingentis Trojæ ἀλώσιν præcessisse, celeberrimos vero Græciæ Philosophos, Pythagoram, Democritum, & reliquos sequentis ævi, annis mille & quingentis. Quinetiam de Essæis Judæis loquens Porphyrius, eos esse ait *ἐὶς ἑκατὸν ἔτη, καὶ διαφόροις ἀγνείαις, ἔσπευσαν ὑποφθίγγειαν ἐπιμαρτυροῦντες*. In sacris Libris, & variis expiationibus, & Prophetarum oraculis à tenera atate exercitatos: Legem & Prophetas his vocibus significans. Mosē quoque designare volens, τὸν νομοθέτην appellat κατ' ἐξοχήν.

Euseb. De Præp. Evang. libr. 10.

Porph. ad ἀποχ. ἐπιφ.

L.V. Narrat Trebellius Pollio, jactare solitos Mathematicorum doctissimos, non amplius quam centum & viginti annos homini ad vivendum esse concessos, etiam illud addentes, Mosē solum, Dei (ut Judæorum libri loquuntur) familiarem, centum viginti quinque annos vixisse: qui quum quaereretur quod juvenis inierit, responsum ei ab incerto serunt numine neminem plus esse victurum. Simile quid habet Josephus, nempe vitæ terminum annorum centum & viginti spatio Deum circumscripsisse post Mosē, qui tantumdem vixit. Incertum illud numen hoc ipsum est quod designat Lucanus cum ait: *Incerti Judæa Dei*. Hic ipse est ἀγνωστος θεός, in Actis Apostolicis, & in Philopatride Dialogo, qui Luciano perperam adscribitur, memoratus. Hic ipse denique, cui Samaritæ in Epistola ad Antiochum, quæ extat apud Josephum, Templum ἀνώρυμν in monte Garizim extractum esse scribunt. Causa porro hujus querelæ Mosi de immatura sua morte & fato præcoce, his videtur inesse verbis Deuteronomii: *Mosēs centum & viginti annorum erat, quando mortuus est: non caligavit oculus ejus, nec dentes illius moti sunt*.

Trebellii Pollionis; Trebell. Poll. Claud. cap. 2.

Joseph. Antiq. libr. 1. cap. 7.

Lucan. libr. 2. Act. 17. 23.

Joseph. Antiq. libr. 12. cap. 7.

Deut. 34. 7.

L.VI. Porphyrii auditor fuit Iamblichus Chalcide Syriæ natus. Is librum suum De mysteriis Ægyptiorum decerpisse se ait ex Columnis Mercurii, quas Mosi doctrina fuisse inscriptas ostendimus.

Iamblichi,

L.VII. At minime mirum, cognitum fuisse & memoratum Mosē Juliano Imperatori τῷ ὁμοιωτάτῃ, qui in Ecclesia Christi adolevit. Mosi enim & Prophetarum, aliorumque Veteris ac Novi Testamenti scriptorum oraculis fundata nititur Christianorum fides.

Juliani ὁμοιωτάτου,

L.VIII. Quod de Mose scriperat Ptolemæus Chennus, Alpha scilicet fuisse dictum, quia corpus scabie & vitiligine punctum ac turpatum gereret, idem literis prodidit Helladius Besantinos, cujus vanitatis testem laudat Philonem. Id extabat in illius Chrestomathiis, è quibus excerpta quædam Photius repræsentavit.

Helladii Besantinoi,

Phot. Cod. 145. & 179.

Atque hos quidem scriptores retulimus, juxta temporum suorum seriem; reliquos qui sequuntur, quoniam ignota sunt & incerta ætatis, nullo certo ordine, sed prout quemque tulerit fors, digeremus.

L.IX. Primus occurrit Artapanus, Alexandro Polyhistro vetustior, qui Commentarium de Judæis reliquit, unde nonnulla apud Eusebium depromit Alexander, in quibus Abrahami & Josephi casus plerique diserte narrantur. Insigne vero & nobis perutile fragmentum illud affert, in quo Palmenothen Ægypti regem ait Artapanus male erga Judæos affectum, filiam suam Merrhin Chenephri, sive Necephri, ut legitur apud Clementem Alexandrinum, aut Chenebroni, ut in Fastis Siculis, superioris Ægypti regi despondisse: quæ cum sterilis esset, Moysum Judæum adoptasse, qui Muxæus à Græcis dictus est, & Orphei præceptor fuit; hunc deinde, postquam virilem attigit ætatem, optimis institutis Chenephri imperium fundasse, & egregius inventis exornasse; quorum ea fuit apud Ægyptios admirabilitas, ut divinos ipsi honores sub Mercurii nomine tribuerent, solum Chenephren virtuti Mosi invidentem, bellatum adversus Æthiopes, sic tanquam in certissimum misisse interitum; verum rem cecidisse præter spem, gloriam enim eum hoc bello reperisse; boum usum ad terræ cultionem ostendisse Nacheroti, & submissum demum Chanethothen sicarium ad interficiendum Mosē dum Merrhin defunctam humaret, ab ipso Mose fuisse interfectum; eum deinde cum Aarone fugisse in Arabiam ad Raguelem hujus regionis toparcham, & ejus filiam duxisse. His subnequit, visum Mosi in deserto ignem, & vocem auditam, quæ eum juberet ab Ægyptiaca captivitate eximere Judæos, & in antiquam patriam reducere, id exequi parantem, ab Ægypti rege fuisse in vincula coniectum, sed noctu demum patentibus sponte custodiæ foribus ad regem introisse, apertis vi divina regis valvis, & nemine prohibente: viso Mose attonitum regem petiisse ab eo Dei nomen, cujus ope talia perpetrare auderet; quo ad ejus aurem insufurrato corruisse mutum, & mortuo similem, sed vitæ statim à Mose restitutum, signum ab

Artapani; Euseb. Præp. Evang. libr. 9. cap. 13. 23. 27.

Clem. Alex. Strom. 5.

eo legationis postulasse; tum prodigia Mosem edidisse prope eadem quæ in Exodo narrantur: his regem valde perterritum, copiam Ebrais abeundi fecisse; eaque impetrata, & spoliatis Ægyptiis aufugisse Ebræos, & observato à Mose Maris Rubri recessu, uti quidem memorant Memphitæ, incolumes trajecisse; juxta Heliopolitanorum vero sermonem, diviso mari à Mose, vi mirifica illius virgæ; quo cum incauti sese intulissent Ægyptii, aquis fuisse obrutos: at in deserto per annos triginta errasse Ebræos, cum manna caelesti alerentur: procerum fuisse Mosem, rufum, canum, capillatum, majestate oris venerandum. Hæc Artapanus isto loco; è quibus nonnulla apud Clementem, & in Chronico Alexandrino reperiuntur.

Clem. Alex.
Strom. l.

Thalli,

LX. Mosi, circa Ogygis & Inachi tempora Judæorum ducis ac principis, mentionem extitisse in Syriacæ Thalli historia testis est Justinus in Parænesi.

Histias,

Jos. An. l. i. c. 5.

LXI. De campo Sennaar in Babylonia sito differit Histias Milesius Phœnicia Historiæ scriptor apud Josephum; quod mere Mosæicum est.

Lyfimachi,

LXII. Mosem & promulgatas à Mose leges calumniis & maledictis profudit Lyfimachus quidam incerte ætatis & originis, quem conjectant nonnulli Alexandrinum esse Lyfimachum, Thebaicorum auctorem. Fabulatur ille Judæos, dum in Ægypto agerent, Bocchori regnante, lepris ac scabie languentes, morbi litem in vulgus ita diffudisse, ut sterilitas consequeretur. Quibus malis ut occurreretur, ex Ammonis responso Bocchorin jussisse in mare ægros demergi, reliquos in desertis locis expositos, Mose duce in Judæam aufugisse. Atque id commentum variis mendaciunculis exornat. Sed ea demum à Josepho explosa sunt.

Joseph. l. i. &

2. contr. Apion.

Pœmatis vu-

δουκὸς Phocy-

lidi adscripti,

LXIII. Ægre recensemus in hac serie *ὑμῶν* Poëma, quod Phocylidis sibi nomen præscribit; Mosæicis quidem præceptis manifeste perperum, quorum partem adnotavit Josephus Scaliger in Animadversionibus Eusebianis, partem nos quoque observavimus; sed quod Hellenistæ Judæi videtur esse factus, aut Christiani potius satis recentis, ut pote cujus veterum Patrum nullus omnino meminerit. Locum hic ergo suum, nominis solum ratione tueri potest, quod vetus alter Poëta gessit, Simonidis, Theognidis, & Anacreontis æqualis.

Onkelosi, Jo-

nathanis,

Hierosolymita-

ni Interpretis,

Hagiographorum

paraphrasistis,

Syri Interpretis,

Aquila,

Theodotionis,

Symmachi,

Hierichuntina,

& Nicopolitana

interpretationis.

Confl. Or. ad

cœt. Sanct. c. 27.

Hec. apud Jos.

Ant. l. 12. c. 2.

& Euf. Pr. l. 8.

LXIV. Huc addam Chaldaicas Paraphrasés Onkelosi, Jonathanis ben Uziel, Hierosolymitani Interpretis, & Josephi Cæci, cui Hagiographorum vulgo adscribitur Paraphrasis; Syriacam quoque Veteris Testamenti interpretationem; etsi ambigua horum ætas est & controversa: Aquilam præterea Sinopeum, Theodotionem Ephesium, profelytum utrumque Judæum, & Symmachum Samaritanum; quorum primus imperium tenente Hadriano; alter sub Marco Aurelio, vel Commodò, vel prius etiam; & tertius demum sub Commodò, & iterum sub Severo, Libros sacros Græco sermone repræsentarunt. Repertæ quoque sunt Scripturæ sanctæ interpretationes duæ; altera Hiericunthe sub Caracalla; Nicopoli altera sub Alexandro Mammææ filio.

Ex hoc Auctorum censu manifestum est, à proximis usque Mosæico ævo temporibus ad adultum jam in orbe Christianismum, pervulgatum fuisse Mosi nomen, & scripturæ ab eo historiæ ac conditæ Legis vestigia palam extitisse; vereque dixisse Constantinum Imperatorem, Mosem reliquos omnes, qui ante ipsum vixerant, sapientia adeo superasse, ut qui deinceps inter Ethnicos clariore fuerunt Sapientes & Philosophi, sapientiam ejus sibi imitandam proposuerint: e contrario autem longe à vero aberrasse Hecataum Abderitam, cum scripsit nullum vel Oratorem, vel Poëtam, vel Historicum Ebraicæ Legis meminisse.

CAPUT TERTIUM.

- I. *Universa propemodum Ethnicorum Theologia ex Mose, Mosive acis aut scriptis manavit*: II. *velut illa Phœnicum. Taautus idem ac Moses.* III. *Adonis idem ac Moses.* IV. *Thammus Ezechielis idem ac Moses.* V. *πολυδύμος fuit Moses.* VI. *Marnas Gazensium Deus, idem ac Moses.*

Universa
propemodum
Ethnicorum
Theologia,
ex Mose,
Mosive
acis, aut
scriptis ma-
navit:

I. **E**T si ea, quam contexuimus, testimoniorum series, sive quæ nobis Scriptores sacri, sive quæ exotici suppeditant, usquequaque cohareat, neque ulla prorius parte dehiscat; eaque, juxta instituti operis leges, ad demonstrandam Mosi, Mosæicorumque scriptorum antiquitatem & *ῥησιόπται* possit sufficere; alio tamen insuper utemur genere probationum, ac prisicos illos gentium Deos & Heroas, quicunque per universum fere orbem culti sunt, earumdem etiam conditores plerisque ac legumlatores, totamque Ethnicorum Theologiam, ex Mose ipso, Mosive acis, aut